

ալ-Քիրմիզ,՝ անցաւ Ակրա՝ գետը եւ բանա-
կեցաւ Դուինի գաղտում, ուղարկելով Տեծեկա-
զորը քաղաքի վերայ. ինքն եւս կամայ կամայ
առաջ գնաց, մինչեւ որ քաղաքի գունդի առջեւ
կանգ առաւ: Բնակիչք կը պաշտպանէին, նետա-
հարելով նորա զօրքը: Հարիւր զինել տւեց մանկիկն
եւ սկսեց քարկոծել նոցա, մինչեւ որ նորա խն-
դրեցին ինայել նոցա եւ պարգեւել խաղաղու-
թիւն: Հարիւր համաձայնեցաւ:

Իսկ Տեծեկագունդը գնաց իջաւ Խորին (?),⁴
հասաւ մինչեւ Աշուշ,՝ Ձաղ Լուշում (Առնիկա),⁵
զո... լիւան եւ Աշուտաց հովիտ եւ եւ անցնի Դուինի
բլուրը քաղաքները: Ապա Հարիւր ուղարկեց նորան
Շիրակ, Տալիք եւ Բագրեւանդ. այս երկրներն պա-
տրիկը եկաւ նորա մօտ, եւ Հարիւր խաղաղութիւն

Պատուով ամենաբարեւոյ եւ զթա-
սերի. այս եւ Հարիւր Բ. Մասլամայի թուղթը առ
Դուինի քրիստոնեայ, կրակապաշտ եւ հրեայ բնա-
կիչները, որոնք ներկայ են կամ բացակայ, թէ ես
երաշխաւորում եմ՝ ձեր կեանքը, զոյքը, եկեղե-
ցիները, առեւտուրն, քաղաքի պարիսպը, եւ թէ
ձեր պարտաւոր ենք ձեր պարտքը ձեր վերաբեր-
մամբ կտարել, մինչեւ որ դուք ձեր մեր վերա-
բերմամբ կտարեք եւ վճարք գլխահարկ եւ
սուրբ՝ ականատես եւ Աստուած եւ նա բաւական է
իրեւ ականատես. (Թուղթ) կնիքով կը հաս-
տատու Հարիւր Բ. Մասլամայ:

(Հաւանական)

Ռ. ՆԱԽԱԾԱՅԻՑ

Գեր. Հ. Սահակ Ա. Թոռնեան, Թագադիր Արքայ:

Հ. Դուկաս Ա. Տերտերեան:

կապեց նորա հետ այն պայմանով, որ բնակիչք
նորան հարկ վճարեն, մուլիմների հետ բարեկա-
մաբար վարեն, հիւրընկալեն եւ օգնեն իրանց
թշնամիներին: Ահաւանի Դուինի բնակիչներին
գրած խաղաղութեան թուղթը:

1 Հմմտ. Istakri: Դուինում Քիրմի են պատրաս-
տում, որ կտրվի ներքէլ բրդի համար. եւ լուծեմ եմ, որ
զա մի որդի անուն է Խորին. Աւետարհագրութիւն. «Ունի
Այրարատ որդն արմատայ սիւղայ առ ի զարդ կարմրութեան
զուշայ, Ղ. Փարպեցի՝ «Այրարատայ ծնեալ որդուն ի
զարդ կարմրատեւել զուշայ»:

2 Քրքիւնի գետ, որ է Մեծամոր:

3 Քար նեառը մեքենայ:

4 Բնագրի Ջաւանի (چوان) ընթերցումը կոսիւ-

5 Աւելք գաւառ յԱյրարատ:

6 Jakut կ'գնէ Բ Ախր Զփլիսի մօտ:

7 Ընթերցումը միաձայնեց անորոշ է. իցէ կար-
գաւու ե ٢٢٥ ٢٢٦ ٢٢٧ ٢٢٨ ٢٢٩ ٢٣٠ ٢٣١ ٢٣٢ ٢٣٣ ٢٣٤ ٢٣٥ ٢٣٦ ٢٣٧ ٢٣٨ ٢٣٩ ٢٤٠ ٢٤١ ٢٤٢ ٢٤٣ ٢٤٤ ٢٤٥ ٢٤٦ ٢٤٧ ٢٤٨ ٢٤٩ ٢٥٠ ٢٥١ ٢٥٢ ٢٥٣ ٢٥٤ ٢٥٥ ٢٥٦ ٢٥٧ ٢٥٨ ٢٥٩ ٢٦٠ ٢٦١ ٢٦٢ ٢٦٣ ٢٦٤ ٢٦٥ ٢٦٦ ٢٦٧ ٢٦٨ ٢٦٩ ٢٧٠ ٢٧١ ٢٧٢ ٢٧٣ ٢٧٤ ٢٧٥ ٢٧٦ ٢٧٧ ٢٧٨ ٢٧٩ ٢٨٠ ٢٨١ ٢٨٢ ٢٨٣ ٢٨٤ ٢٨٥ ٢٨٦ ٢٨٧ ٢٨٨ ٢٨٩ ٢٩٠ ٢٩١ ٢٩٢ ٢٩٣ ٢٩٤ ٢٩٥ ٢٩٦ ٢٩٧ ٢٩٨ ٢٩٩ ٣٠٠ ٣٠١ ٣٠٢ ٣٠٣ ٣٠٤ ٣٠٥ ٣٠٦ ٣٠٧ ٣٠٨ ٣٠٩ ٣١٠ ٣١١ ٣١٢ ٣١٣ ٣١٤ ٣١٥ ٣١٦ ٣١٧ ٣١٨ ٣١٩ ٣٢٠ ٣٢١ ٣٢٢ ٣٢٣ ٣٢٤ ٣٢٥ ٣٢٦ ٣٢٧ ٣٢٨ ٣٢٩ ٣٣٠ ٣٣١ ٣٣٢ ٣٣٣ ٣٣٤ ٣٣٥ ٣٣٦ ٣٣٧ ٣٣٨ ٣٣٩ ٣٤٠ ٣٤١ ٣٤٢ ٣٤٣ ٣٤٤ ٣٤٥ ٣٤٦ ٣٤٧ ٣٤٨ ٣٤٩ ٣٥٠ ٣٥١ ٣٥٢ ٣٥٣ ٣٥٤ ٣٥٥ ٣٥٦ ٣٥٧ ٣٥٨ ٣٥٩ ٣٦٠ ٣٦١ ٣٦٢ ٣٦٣ ٣٦٤ ٣٦٥ ٣٦٦ ٣٦٧ ٣٦٨ ٣٦٩ ٣٧٠ ٣٧١ ٣٧٢ ٣٧٣ ٣٧٤ ٣٧٥ ٣٧٦ ٣٧٧ ٣٧٨ ٣٧٩ ٣٨٠ ٣٨١ ٣٨٢ ٣٨٣ ٣٨٤ ٣٨٥ ٣٨٦ ٣٨٧ ٣٨٨ ٣٨٩ ٣٩٠ ٣٩١ ٣٩٢ ٣٩٣ ٣٩٤ ٣٩٥ ٣٩٦ ٣٩٧ ٣٩٨ ٣٩٩ ٤٠٠ ٤٠١ ٤٠٢ ٤٠٣ ٤٠٤ ٤٠٥ ٤٠٦ ٤٠٧ ٤٠٨ ٤٠٩ ٤١٠ ٤١١ ٤١٢ ٤١٣ ٤١٤ ٤١٥ ٤١٦ ٤١٧ ٤١٨ ٤١٩ ٤٢٠ ٤٢١ ٤٢٢ ٤٢٣ ٤٢٤ ٤٢٥ ٤٢٦ ٤٢٧ ٤٢٨ ٤٢٩ ٤٣٠ ٤٣١ ٤٣٢ ٤٣٣ ٤٣٤ ٤٣٥ ٤٣٦ ٤٣٧ ٤٣٨ ٤٣٩ ٤٤٠ ٤٤١ ٤٤٢ ٤٤٣ ٤٤٤ ٤٤٥ ٤٤٦ ٤٤٧ ٤٤٨ ٤٤٩ ٤٥٠ ٤٥١ ٤٥٢ ٤٥٣ ٤٥٤ ٤٥٥ ٤٥٦ ٤٥٧ ٤٥٨ ٤٥٩ ٤٦٠ ٤٦١ ٤٦٢ ٤٦٣ ٤٦٤ ٤٦٥ ٤٦٦ ٤٦٧ ٤٦٨ ٤٦٩ ٤٧٠ ٤٧١ ٤٧٢ ٤٧٣ ٤٧٤ ٤٧٥ ٤٧٦ ٤٧٧ ٤٧٨ ٤٧٩ ٤٨٠ ٤٨١ ٤٨٢ ٤٨٣ ٤٨٤ ٤٨٥ ٤٨٦ ٤٨٧ ٤٨٨ ٤٨٩ ٤٩٠ ٤٩١ ٤٩٢ ٤٩٣ ٤٩٤ ٤٩٥ ٤٩٦ ٤٩٧ ٤٩٨ ٤٩٩ ٥٠٠ ٥٠١ ٥٠٢ ٥٠٣ ٥٠٤ ٥٠٥ ٥٠٦ ٥٠٧ ٥٠٨ ٥٠٩ ٥١٠ ٥١١ ٥١٢ ٥١٣ ٥١٤ ٥١٥ ٥١٦ ٥١٧ ٥١٨ ٥١٩ ٥٢٠ ٥٢١ ٥٢٢ ٥٢٣ ٥٢٤ ٥٢٥ ٥٢٦ ٥٢٧ ٥٢٨ ٥٢٩ ٥٣٠ ٥٣١ ٥٣٢ ٥٣٣ ٥٣٤ ٥٣٥ ٥٣٦ ٥٣٧ ٥٣٨ ٥٣٩ ٥٤٠ ٥٤١ ٥٤٢ ٥٤٣ ٥٤٤ ٥٤٥ ٥٤٦ ٥٤٧ ٥٤٨ ٥٤٩ ٥٥٠ ٥٥١ ٥٥٢ ٥٥٣ ٥٥٤ ٥٥٥ ٥٥٦ ٥٥٧ ٥٥٨ ٥٥٩ ٥٦٠ ٥٦١ ٥٦٢ ٥٦٣ ٥٦٤ ٥٦٥ ٥٦٦ ٥٦٧ ٥٦٨ ٥٦٩ ٥٧٠ ٥٧١ ٥٧٢ ٥٧٣ ٥٧٤ ٥٧٥ ٥٧٦ ٥٧٧ ٥٧٨ ٥٧٩ ٥٨٠ ٥٨١ ٥٨٢ ٥٨٣ ٥٨٤ ٥٨٥ ٥٨٦ ٥٨٧ ٥٨٨ ٥٨٩ ٥٩٠ ٥٩١ ٥٩٢ ٥٩٣ ٥٩٤ ٥٩٥ ٥٩٦ ٥٩٧ ٥٩٨ ٥٩٩ ٦٠٠ ٦٠١ ٦٠٢ ٦٠٣ ٦٠٤ ٦٠٥ ٦٠٦ ٦٠٧ ٦٠٨ ٦٠٩ ٦١٠ ٦١١ ٦١٢ ٦١٣ ٦١٤ ٦١٥ ٦١٦ ٦١٧ ٦١٨ ٦١٩ ٦٢٠ ٦٢١ ٦٢٢ ٦٢٣ ٦٢٤ ٦٢٥ ٦٢٦ ٦٢٧ ٦٢٨ ٦٢٩ ٦٣٠ ٦٣١ ٦٣٢ ٦٣٣ ٦٣٤ ٦٣٥ ٦٣٦ ٦٣٧ ٦٣٨ ٦٣٩ ٦٤٠ ٦٤١ ٦٤٢ ٦٤٣ ٦٤٤ ٦٤٥ ٦٤٦ ٦٤٧ ٦٤٨ ٦٤٩ ٦٥٠ ٦٥١ ٦٥٢ ٦٥٣ ٦٥٤ ٦٥٥ ٦٥٦ ٦٥٧ ٦٥٨ ٦٥٩ ٦٦٠ ٦٦١ ٦٦٢ ٦٦٣ ٦٦٤ ٦٦٥ ٦٦٦ ٦٦٧ ٦٦٨ ٦٦٩ ٦٧٠ ٦٧١ ٦٧٢ ٦٧٣ ٦٧٤ ٦٧٥ ٦٧٦ ٦٧٧ ٦٧٨ ٦٧٩ ٦٨٠ ٦٨١ ٦٨٢ ٦٨٣ ٦٨٤ ٦٨٥ ٦٨٦ ٦٨٧ ٦٨٨ ٦٨٩ ٦٩٠ ٦٩١ ٦٩٢ ٦٩٣ ٦٩٤ ٦٩٥ ٦٩٦ ٦٩٧ ٦٩٨ ٦٩٩ ٧٠٠ ٧٠١ ٧٠٢ ٧٠٣ ٧٠٤ ٧٠٥ ٧٠٦ ٧٠٧ ٧٠٨ ٧٠٩ ٧١٠ ٧١١ ٧١٢ ٧١٣ ٧١٤ ٧١٥ ٧١٦ ٧١٧ ٧١٨ ٧١٩ ٧٢٠ ٧٢١ ٧٢٢ ٧٢٣ ٧٢٤ ٧٢٥ ٧٢٦ ٧٢٧ ٧٢٨ ٧٢٩ ٧٣٠ ٧٣١ ٧٣٢ ٧٣٣ ٧٣٤ ٧٣٥ ٧٣٦ ٧٣٧ ٧٣٨ ٧٣٩ ٧٤٠ ٧٤١ ٧٤٢ ٧٤٣ ٧٤٤ ٧٤٥ ٧٤٦ ٧٤٧ ٧٤٨ ٧٤٩ ٧٥٠ ٧٥١ ٧٥٢ ٧٥٣ ٧٥٤ ٧٥٥ ٧٥٦ ٧٥٧ ٧٥٨ ٧٥٩ ٧٦٠ ٧٦١ ٧٦٢ ٧٦٣ ٧٦٤ ٧٦٥ ٧٦٦ ٧٦٧ ٧٦٨ ٧٦٩ ٧٧٠ ٧٧١ ٧٧٢ ٧٧٣ ٧٧٤ ٧٧٥ ٧٧٦ ٧٧٧ ٧٧٨ ٧٧٩ ٧٨٠ ٧٨١ ٧٨٢ ٧٨٣ ٧٨٤ ٧٨٥ ٧٨٦ ٧٨٧ ٧٨٨ ٧٨٩ ٧٩٠ ٧٩١ ٧٩٢ ٧٩٣ ٧٩٤ ٧٩٥ ٧٩٦ ٧٩٧ ٧٩٨ ٧٩٩ ٨٠٠ ٨٠١ ٨٠٢ ٨٠٣ ٨٠٤ ٨٠٥ ٨٠٦ ٨٠٧ ٨٠٨ ٨٠٩ ٨١٠ ٨١١ ٨١٢ ٨١٣ ٨١٤ ٨١٥ ٨١٦ ٨١٧ ٨١٨ ٨١٩ ٨٢٠ ٨٢١ ٨٢٢ ٨٢٣ ٨٢٤ ٨٢٥ ٨٢٦ ٨٢٧ ٨٢٨ ٨٢٩ ٨٣٠ ٨٣١ ٨٣٢ ٨٣٣ ٨٣٤ ٨٣٥ ٨٣٦ ٨٣٧ ٨٣٨ ٨٣٩ ٨٤٠ ٨٤١ ٨٤٢ ٨٤٣ ٨٤٤ ٨٤٥ ٨٤٦ ٨٤٧ ٨٤٨ ٨٤٩ ٨٥٠ ٨٥١ ٨٥٢ ٨٥٣ ٨٥٤ ٨٥٥ ٨٥٦ ٨٥٧ ٨٥٨ ٨٥٩ ٨٦٠ ٨٦١ ٨٦٢ ٨٦٣ ٨٦٤ ٨٦٥ ٨٦٦ ٨٦٧ ٨٦٨ ٨٦٩ ٨٧٠ ٨٧١ ٨٧٢ ٨٧٣ ٨٧٤ ٨٧٥ ٨٧٦ ٨٧٧ ٨٧٨ ٨٧٩ ٨٨٠ ٨٨١ ٨٨٢ ٨٨٣ ٨٨٤ ٨٨٥ ٨٨٦ ٨٨٧ ٨٨٨ ٨٨٩ ٨٩٠ ٨٩١ ٨٩٢ ٨٩٣ ٨٩٤ ٨٩٥ ٨٩٦ ٨٩٧ ٨٩٨ ٨٩٩ ٩٠٠ ٩٠١ ٩٠٢ ٩٠٣ ٩٠٤ ٩٠٥ ٩٠٦ ٩٠٧ ٩٠٨ ٩٠٩ ٩١٠ ٩١١ ٩١٢ ٩١٣ ٩١٤ ٩١٥ ٩١٦ ٩١٧ ٩١٨ ٩١٩ ٩٢٠ ٩٢١ ٩٢٢ ٩٢٣ ٩٢٤ ٩٢٥ ٩٢٦ ٩٢٧ ٩٢٨ ٩٢٩ ٩٣٠ ٩٣١ ٩٣٢ ٩٣٣ ٩٣٤ ٩٣٥ ٩٣٦ ٩٣٧ ٩٣٨ ٩٣٩ ٩٤٠ ٩٤١ ٩٤٢ ٩٤٣ ٩٤٤ ٩٤٥ ٩٤٦ ٩٤٧ ٩٤٨ ٩٤٩ ٩٥٠ ٩٥١ ٩٥٢ ٩٥٣ ٩٥٤ ٩٥٥ ٩٥٦ ٩٥٧ ٩٥٨ ٩٥٩ ٩٦٠ ٩٦١ ٩٦٢ ٩٦٣ ٩٦٤ ٩٦٥ ٩٦٦ ٩٦٧ ٩٦٨ ٩٦٩ ٩٧٠ ٩٧١ ٩٧٢ ٩٧٣ ٩٧٤ ٩٧٥ ٩٧٦ ٩٧٧ ٩٧٨ ٩٧٩ ٩٨٠ ٩٨١ ٩٨٢ ٩٨٣ ٩٨٤ ٩٨٥ ٩٨٦ ٩٨٧ ٩٨٨ ٩٨٩ ٩٩٠ ٩٩١ ٩٩٢ ٩٩٣ ٩٩٤ ٩٩٥ ٩٩٦ ٩٩٧ ٩٩٨ ٩٩٩ ١٠٠٠ ١٠٠١ ١٠٠٢ ١٠٠٣ ١٠٠٤ ١٠٠٥ ١٠٠٦ ١٠٠٧ ١٠٠٨ ١٠٠٩ ١٠١٠ ١٠١١ ١٠١٢ ١٠١٣ ١٠١٤ ١٠١٥ ١٠١٦ ١٠١٧ ١٠١٨ ١٠١٩ ١٠٢٠ ١٠٢١ ١٠٢٢ ١٠٢٣ ١٠٢٤ ١٠٢٥ ١٠٢٦ ١٠٢٧ ١٠٢٨ ١٠٢٩ ١٠٣٠ ١٠٣١ ١٠٣٢ ١٠٣٣ ١٠٣٤ ١٠٣٥ ١٠٣٦ ١٠٣٧ ١٠٣٨ ١٠٣٩ ١٠٤٠ ١٠٤١ ١٠٤٢ ١٠٤٣ ١٠٤٤ ١٠٤٥ ١٠٤٦ ١٠٤٧ ١٠٤٨ ١٠٤٩ ١٠٥٠ ١٠٥١ ١٠٥٢ ١٠٥٣ ١٠٥٤ ١٠٥٥ ١٠٥٦ ١٠٥٧ ١٠٥٨ ١٠٥٩ ١٠٦٠ ١٠٦١ ١٠٦٢ ١٠٦٣ ١٠٦٤ ١٠٦٥ ١٠٦٦ ١٠٦٧ ١٠٦٨ ١٠٦٩ ١٠٧٠ ١٠٧١ ١٠٧٢ ١٠٧٣ ١٠٧٤ ١٠٧٥ ١٠٧٦ ١٠٧٧ ١٠٧٨ ١٠٧٩ ١٠٨٠ ١٠٨١ ١٠٨٢ ١٠٨٣ ١٠٨٤ ١٠٨٥ ١٠٨٦ ١٠٨٧ ١٠٨٨ ١٠٨٩ ١٠٩٠ ١٠٩١ ١٠٩٢ ١٠٩٣ ١٠٩٤ ١٠٩٥ ١٠٩٦ ١٠٩٧ ١٠٩٨ ١٠٩٩ ١١٠٠ ١١٠١ ١١٠٢ ١١٠٣ ١١٠٤ ١١٠٥ ١١٠٦ ١١٠٧ ١١٠٨ ١١٠٩ ١١١٠ ١١١١ ١١١٢ ١١١٣ ١١١٤ ١١١٥ ١١١٦ ١١١٧ ١١١٨ ١١١٩ ١١٢٠ ١١٢١ ١١٢٢ ١١٢٣ ١١٢٤ ١١٢٥ ١١٢٦ ١١٢٧ ١١٢٨ ١١٢٩ ١١٣٠ ١١٣١ ١١٣٢ ١١٣٣ ١١٣٤ ١١٣٥ ١١٣٦ ١١٣٧ ١١٣٨ ١١٣٩ ١١٤٠ ١١٤١ ١١٤٢ ١١٤٣ ١١٤٤ ١١٤٥ ١١٤٦ ١١٤٧ ١١٤٨ ١١٤٩ ١١٥٠ ١١٥١ ١١٥٢ ١١٥٣ ١١٥٤ ١١٥٥ ١١٥٦ ١١٥٧ ١١٥٨ ١١٥٩ ١١٦٠ ١١٦١ ١١٦٢ ١١٦٣ ١١٦٤ ١١٦٥ ١١٦٦ ١١٦٧ ١١٦٨ ١١٦٩ ١١٧٠ ١١٧١ ١١٧٢ ١١٧٣ ١١٧٤ ١١٧٥ ١١٧٦ ١١٧٧ ١١٧٨ ١١٧٩ ١١٨٠ ١١٨١ ١١٨٢ ١١٨٣ ١١٨٤ ١١٨٥ ١١٨٦ ١١٨٧ ١١٨٨ ١١٨٩ ١١٩٠ ١١٩١ ١١٩٢ ١١٩٣ ١١٩٤ ١١٩٥ ١١٩٦ ١١٩٧ ١١٩٨ ١١٩٩ ١٢٠٠ ١٢٠١ ١٢٠٢ ١٢٠٣ ١٢٠٤ ١٢٠٥ ١٢٠٦ ١٢٠٧ ١٢٠٨ ١٢٠٩ ١٢١٠ ١٢١١ ١٢١٢ ١٢١٣ ١٢١٤ ١٢١٥ ١٢١٦ ١٢١٧ ١٢١٨ ١٢١٩ ١٢٢٠ ١٢٢١ ١٢٢٢ ١٢٢٣ ١٢٢٤ ١٢٢٥ ١٢٢٦ ١٢٢٧ ١٢٢٨ ١٢٢٩ ١٢٣٠ ١٢٣١ ١٢٣٢ ١٢٣٣ ١٢٣٤ ١٢٣٥ ١٢٣٦ ١٢٣٧ ١٢٣٨ ١٢٣٩ ١٢٤٠ ١٢٤١ ١٢٤٢ ١٢٤٣ ١٢٤٤ ١٢٤٥ ١٢٤٦ ١٢٤٧ ١٢٤٨ ١٢٤٩ ١٢٥٠ ١٢٥١ ١٢٥٢ ١٢٥٣ ١٢٥٤ ١٢٥٥ ١٢٥٦ ١٢٥٧ ١٢٥٨ ١٢٥٩ ١٢٦٠ ١٢٦١ ١٢٦٢ ١٢٦٣ ١٢٦٤ ١٢٦٥ ١٢٦٦ ١٢٦٧ ١٢٦٨ ١٢٦٩ ١٢٧٠ ١٢٧١ ١٢٧٢ ١٢٧٣ ١٢٧٤ ١٢٧٥ ١٢٧٦ ١٢٧٧ ١٢٧٨ ١٢٧٩ ١٢٨٠ ١٢٨١ ١٢٨٢ ١٢٨٣ ١٢٨٤ ١٢٨٥ ١٢٨٦ ١٢٨٧ ١٢٨٨ ١٢٨٩ ١٢٩٠ ١٢٩١ ١٢٩٢ ١٢٩٣ ١٢٩٤ ١٢٩٥ ١٢٩٦ ١٢٩٧ ١٢٩٨ ١٢٩٩ ١٣٠٠ ١٣٠١ ١٣٠٢ ١٣٠٣ ١٣٠٤ ١٣٠٥ ١٣٠٦ ١٣٠٧ ١٣٠٨ ١٣٠٩ ١٣١٠ ١٣١١ ١٣١٢ ١٣١٣ ١٣١٤ ١٣١٥ ١٣١٦ ١٣١٧ ١٣١٨ ١٣١٩ ١٣٢٠ ١٣٢١ ١٣٢٢ ١٣٢٣ ١٣٢٤ ١٣٢٥ ١٣٢٦ ١٣٢٧ ١٣٢٨ ١٣٢٩ ١٣٣٠ ١٣٣١ ١٣٣٢ ١٣٣٣ ١٣٣٤ ١٣٣٥ ١٣٣٦ ١٣٣٧ ١٣٣٨ ١٣٣٩ ١٣٤٠ ١٣٤١ ١٣٤٢ ١٣٤٣ ١٣٤٤ ١٣٤٥ ١٣٤٦ ١٣٤٧ ١٣٤٨ ١٣٤٩ ١٣٥٠ ١٣٥١ ١٣٥٢ ١٣٥٣ ١٣٥٤ ١٣٥٥ ١٣٥٦ ١٣٥٧ ١٣٥٨ ١٣٥٩ ١٣٦٠ ١٣٦١ ١٣٦٢ ١٣٦٣ ١٣٦٤ ١٣٦٥ ١٣٦٦ ١٣٦٧ ١٣٦٨ ١٣٦٩ ١٣٧٠ ١٣٧١ ١٣٧٢ ١٣٧٣ ١٣٧٤ ١٣٧٥ ١٣٧٦ ١٣٧٧ ١٣٧٨ ١٣٧٩ ١٣٨٠ ١٣٨١ ١٣٨٢ ١٣٨٣ ١٣٨٤ ١٣٨٥ ١٣٨٦ ١٣٨٧ ١٣٨٨ ١٣٨٩ ١٣٩٠ ١٣٩١ ١٣٩٢ ١٣٩٣ ١٣٩٤ ١٣٩٥ ١٣٩٦ ١٣٩٧ ١٣٩٨ ١٣٩٩ ١٤٠٠ ١٤٠١ ١٤٠٢ ١٤٠٣ ١٤٠٤ ١٤٠٥ ١٤٠٦ ١٤٠٧ ١٤٠٨ ١٤٠٩ ١٤١٠ ١٤١١ ١٤١٢ ١٤١٣ ١٤١٤ ١٤١٥ ١٤١٦ ١٤١٧ ١٤١٨ ١٤١٩ ١٤٢٠ ١٤٢١ ١٤٢٢ ١٤٢٣ ١٤٢٤ ١٤٢٥ ١٤٢٦ ١٤٢٧ ١٤٢٨ ١٤٢٩ ١٤٣٠ ١٤٣١ ١٤٣٢ ١٤٣٣ ١٤٣٤ ١٤٣٥ ١٤٣٦ ١٤٣٧ ١٤٣٨ ١٤٣٩ ١٤٤٠ ١٤٤١ ١٤٤٢ ١٤٤٣ ١٤٤٤ ١٤٤٥ ١٤٤٦ ١٤٤٧ ١٤٤٨ ١٤٤٩ ١٤٥٠ ١٤٥١ ١٤٥٢ ١٤٥٣ ١٤٥٤ ١٤٥٥ ١٤٥٦ ١٤٥٧ ١٤٥٨ ١٤٥٩ ١٤٦٠ ١٤٦١ ١٤٦٢ ١٤٦٣ ١٤٦٤ ١٤٦٥ ١٤٦٦ ١٤٦٧ ١٤٦٨ ١٤٦٩ ١٤٧٠ ١٤٧١ ١٤٧٢ ١٤٧٣ ١٤٧٤ ١٤٧٥ ١٤٧٦ ١٤٧٧ ١٤٧٨ ١٤٧٩ ١٤٨٠ ١٤٨١ ١٤٨٢ ١٤٨٣ ١٤٨٤ ١٤٨٥ ١٤٨٦ ١٤٨٧ ١٤٨٨ ١٤٨٩ ١٤٩٠ ١٤٩١ ١٤٩٢ ١٤٩٣ ١٤٩٤ ١٤٩٥ ١٤٩٦ ١٤٩٧ ١٤٩٨ ١٤٩٩ ١٥٠٠ ١٥٠١ ١٥٠٢ ١٥٠٣ ١٥٠٤ ١٥٠٥ ١٥٠٦ ١٥٠٧ ١٥٠٨ ١٥٠٩ ١٥١٠ ١٥١١ ١٥١٢ ١٥١٣ ١٥١٤ ١٥١٥ ١٥١٦ ١٥١٧ ١٥١٨ ١٥١٩ ١٥٢٠ ١٥٢١ ١٥٢٢ ١٥٢٣ ١٥٢٤ ١٥٢٥ ١٥٢٦ ١٥٢٧ ١٥٢٨ ١٥٢٩ ١٥٣٠

Հ. Գոցկարյան Վ. Թոննեան:

Հ. Գոցկարյան Վ. Վասէլեան:

լատին կղերին ձեռամբ: Չմիւռնիայէն տարին անգամ մը լատին Արքեպիսկոպոսը կը ղեկէր քահանայ մը՝ որ այն կողմերը ցիր ու ցան գտնուած թէ՛ լատին եւ թէ՛ հայ կաթողիկէից կրօնական պարտաւորութիւնները կատարելէ յետոյ՝ կը դառնար իւր տեղը: Սակայն դժբախտաբար ըսեմ՝ կամ բարեբախտաբար այս լատին քահանայը տաճկա-

կան բարբառոյն անտեղեակ ըլլալով՝ կաթ. Հայք՝ մեծաւ մասամբ տաճկախօս Գաղղատացիներ, դո՛հ չէին մնար լատին առաքեալէն:

Այսպէս կամայ ակամայ 10 տարի սահելէ յետոյ, երբ 1840ին Չմիւռնիոյ լատին Արքեպիսկոպոսի՝ Գեբ. Անտոն Մուսապիւնի խնդրանքը Հ. Մատթէոս Վ. Սաղաթիւղեան՝ միաբան Վիեն-

Հ. Վասիլան Վ. Սէֆէրեան:

Հ. Գոցկարյան Վ. Դոցլան:

նական Մխիթարեանց Վիեննայէն Զմիւռնիա եկաւ եւ հոն վաճառուն մը հաստատեց. Այտրնի կաթ. ժողովուրդը ընելով Մխիթարեանց Զմիւռնիա հաստատուիլը, Գեր. Մուսապիւրիէն ինդրեցին որ վերոյիշեալ վարդապետը զոհէ իրենց, որ կարենան գտնել տարին անգամ մ'ըստ պատշաճի կատարել քրիստոնէական պարարեքներին: Գեր. Մուսապիւրի ժողովոյեան բանաւոր ինդրանաց հաւանելով 1843էն սկսեալ զՀ. Մատթէոս Սաղաթիէեան կ'առաքէր այս կողմեր:

Տակաւին նոյն ժամանակները Զմիւռնիայէն

զէպի Այտրն երկարող երկաթուղին գոյութիւն չունէր. ուստի եւ Այտրն երթալու համար բնականաբար կարաւանի սպասել պէտք էր կամ ձիով առանձինն առաջնորդով պէտք էր կատարել այս ճանապարհորդութիւնը որ կը տեւեր երեք օր: Ճանապարհի ծախսը կը հոգար Արքեպիսկոպոսն, իսկ Այտրնի մէջ բնակութիւն եւ օրական պարէնը կը հոգացուէր ժողովոյեան կողմանէ. ի մասնաւորի Պետրոս Աղա Արեւեան Գաղատացին որ միանգամայն ժամանակին Մի-դ-է-ձը եւ տեղւոյն նշանաւորներէն մին էր, սիրով կը հոգար եւ յամենայնի կ'օգնէր Սաղաթիէեան Լօր: Սաղաթիէեան ոչ միայն Այտրն, այլ նաեւ Մէլէն Գուշ Ատաթ' Թիբե եւն այց ելելէ յետոյ կը դառնար Զմիւռնիա Սաղաթիէեանի այս առաքելական պաշտօնը տեսցը մինչեւ 1850:

Ահա այս էր այս քաղաքներուն եւ ի մասնաւոր Այտրնի Մխիթարեան Լազը ունեցած առաքելութեան նախնական վիճակը. 1840 թուականէն յառաջ չի յիշուիր բնաւ որ կաթ. հայ քարոզիչ մը ոտքը կոխած ըլլայ այս կողմեր. ըստ հետեւորդի գծուարին եւ կարի գծուարին էր առաքելութեան սկզբնաւորութիւնը ոչ այնչափ նիւթական տեսակետով որչափ բարոյապէս, որովհետեւ այն կողմի բնակիչներն արտադր կարգի նախապաշարմամբ լեցուած էին կաթողիկէական մամբ. յառաջ կը բերէր Հոս Այտրնի վանատան դիւանատան մէջ գտնուած գրութենէ կտոր մը,

որով յայտնի կը տեսնուի ըսածս: "Արքարեւ զարմանալէ էր առաքելոց մերոց տեսանել թէ որպէս բնակիչք վայրացս լցեալ էին նախապաշարմամբ, զի համարէին ոչ այլ ինչ զուղղափառ եթէ ոչ անաստուածս. կամ թէ ես իբր անաստուած. զի իբրեւ լսէին թէ այս ոք իցէ ուղղափառ կամ կաթօյնը, ելանէին ի դուռնա եւ ի պատուհան տեսնել թէ որպիսի ոք իցէ, մարդ իցէ թէ երէ վայրէ: Ի շուկայս անգամ հարկանէին զըսն ասելով կաթօյնի, նմի իրի ուղղափառք մեր ի ներքին կողմանս, ոչ այնչափ յայտնէին զանձինս, այլ ձեւանային կամ իբր տաճիկ եւ կամ յոյն...":

Հ. Սաղաթիէեանի տարին անգամ մը Այտրն այցելութեան առաջին պտուղն եղաւ հետեւեալը. ժողովուրդը սկսաւ մնայուն քահանայ մը ունենալու քաղաքներէն մէկընաւ եւ Գեր. Արքատակէս Ազարեան Վիեննական Մխիթարեանց ժամանակին բնդհանրական Աբբա-հայրն, ուստի 1848ին Հ. Սաղաթիէեանի գրելով տեղեկութիւն կը ինդրէր Այտրնի եւ չընկալայից վրայ: Սոյն թուականին արուած տեղեկութիւններն այնչափ նպատաստար չէին, որովհետեւ անոնք որոնք կարող էին ձեռնուռ ըլլալ մնայուն քահանայ մը հաստատման, Հոս հոն ցրուած էին, մասնաւոր վերադարձ

Ձանգակատուն:

յիշած Պետրոս Աղա Արեւեան Այտրն թողով ի. Պոլիս մեկնած էր, բնակութիւնը հոն հաստատուելու նպատակաւ, իսկ մնացածներն էին աղքատներ, ուստի եւ երկուստեք տեսնուած այն քաղաքացի տարումը նոյն տեսն ապարդիւն մնաց: Երկու տարի յետոյ (1850 Մայիսի) Հ. Սաղաթիէեան վերջին անգամ Այտրն այց ելած ժամանակ, այս անգամ ժողովոյեան հաստատուն կամըր եւ ունեցած արամադրութիւնը տեսնելով, նոյն տարւան մէջ Զմիւռնիայէն մեկնելով Վիեննա քաղաքը տեսն, բերանացի նպատաստար տեղեկութիւններն տալով Ազարեան Աբբահօր, ինդրէր զիւրաքոյց: Այսպէս Հ. Սաղաթիէեան Այտրնի առաքելութեան հաստատման առաջին քայլն առած էր. իւր մեկնելէն

յետոյ (1850ի վերջեր) իրեն յաջորդած կը գտնենք իբր Մեծաւոր վանատան Ձմիւռնիոյ զՀ. Միքայէլ Վ. Վեցմատեան՝ Նոյն տարւոյ մէջ Այտրնի կաթ. շտաբ մասնաւոր աղբրագործ կ'է հաւաքական ստորագրութեամբ կը դիմեն Ձմիւռնիոյ լատին Արքեպիսկոպոսին եւ կը խնդրեն որ ձայն տա քահանայ մը զղէկ իրենց, Գեր. Անտոն Մուսապիւնիի բազմանքն ու կանգնեալ էր այս. ռասի Ձմիւռնիոյ վանատան Մեծաւորն զՀ. Վեցմատեան իրեն կանչելով կը յայտնէ իւր կամքն. յետ կարճատեւ բանակցութեան Մայր վանաց հետ, հուսկ ուրեմն Գեր. Արիստակէս Ազարեան Արքայօր եւ Գեր. Անտոն Մուսապիւնի Ձմիւռնիոյ լատին Արքեպիսկոպոսին կողմանէ 1850 Նոյ. 15ին ստորագրուած առանձին պայմանագրութեամբ Այտրնի առաքելութիւնը կը յանձնուի Վիեննական Միխիւրեանց:

Այս պայմանագրութեամբ Միխիւրեանք յանձն կ'առնուին հոգալ ոչ միայն Այտրնի՝ այլ Տէրիգլիւն եւ Մեղրէշէի գաւառաց մէջ գտնուած հաւատացեալները, կանգնել վանատուն մը Այտրնի եւ ունենալ ձայն տա քահանայ:

Խնդիրն այսպէս որոշուելէ յետոյ Հ. Վեցմատեան 1851 Յուն. 9ին Ձմիւռնիայէն Այտրն երթալով կը ծանուցանէր ժողովրդեան իրենց բազմանաց կատարումն, եւ որոնք ուրախութեամբ լեցուած կը խոստանան ձեռնադրուիլ՝ բոլոր իրենց կարողութեամբ Հ. Վեցմատեան Նոյն տարւոյ Թեառաւարին թողլով Այտրն կ'իջնայ Ձմիւռնիա, քանի ժ'անգամ այսպէս երթալ գայէ՝ կարելոր դարձնէ Տարաբիշ յետոյ, վերջապէս 1853ի սկիզբները կը գնուի երկիր մը եւ կը կառուցուի տուն մը: Տան շինութեան միծապէս օգնած են ֆիւչիւքեան Յակոբ, Անտոն, Պօղոս աղաները, թէ դրամով եւ թէ գործոյն վրայ վերակացութիւն ընելով, ինչպէս նաեւ Արեւման Պետրոս աղան եւ ուրիշներ իրենց ընտել առջ շէն մտնցան:

Տան շինութիւնը կարճ ժամանակի մէջ աւարտուել յետոյ, Հ. Վեցմատեան չէր կարող իսկոյն զայն իբր վանատուն հռչակել, որովհետեւ

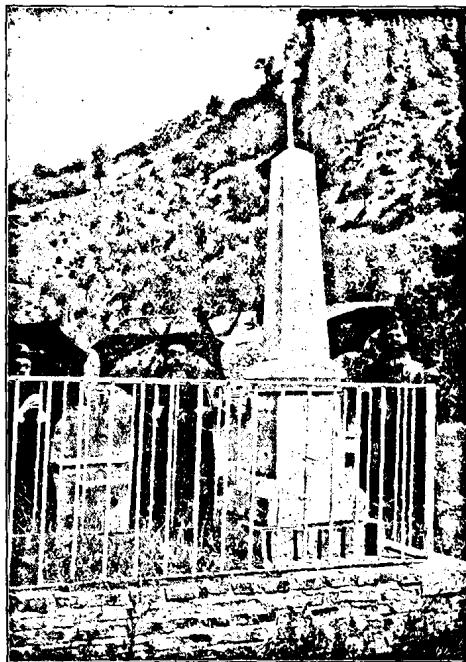
Յոյն եւ Հոյք ծուռ աչք կը նայէին եւ հակառակ էին այն հաստատութեան. ռասի կառուցուած տունը ի սկզբան անդ ֆիւչիւքեան եղբարց անուամբ հրատարակուեցաւ, որոնք նոյն տարւան մինչեւ Ազոտոսի վերջեր իբր իրենց բնակարան գործածելէ յետոյ յանձնեցին Վեցմատեան շօր, որով 1853 Սկսեալներէ սկսեալ տունն եղաւ վանատուն:

Նոյն տարւոյ վերջեր (1853 Հոկտ. 14) Վեցմատեանի սկսած գործոյն օգնական զովուեցաւ Այտրն Հ. Ղուկաս Վ. Տէրաբեան, եւ յաջորդաբար (1854 Ապր.) Հ. Սահակ Վ. Թառնեան.

իսկ Հ. Միքայէլ Վ. Վեցմատեան անխնայ աշխատութեամբ Միարանութեան եւ Այտրնի փոքրիկ հաւորակութեան բաղձաբեր իրազորութեամբ տեսնելով, սկսած յառաջընդունել եւ ծաղկեցնել վերոյիշեալ Հարց եւ անոնց յաջորդաց յանձնելով, գահ ստաի թողուց Այտրնը եւ գործաւ Ձմիւռնիա իւր մեծաւորութեան վայրը (1854 Հոկտ.):

Հ. Ղուկաս Վ. Տէրաբեան եւ Հ. Սահակ Վ. Թառնեան իրենց նախորդին սկսածն եւանդեամբ յառաջ տարին.

1855ին Հ. Տէրաբեան Միարանութեան կողմանէ Այտրնի վանատան մեծաւոր եւ Գեր. Անտոն Մուսապիւնիի կողմանէ ժողովրդապետ կարգուեցաւ: Այս երկու Հարց առաջին գործն եղաւ վանա-

Երկու Հարց Միխիւրեանց յԱյտրն:

տան մէջ իբր աղօթատեղի յատկացուած սենեակը զարդարել եւ ժողովրդեան սիրող աւելի եւս գրաւելու համար հանդիսութիւններ կատարել, մանաւանդ տեսական օրերն եւ մեծ պահոց մէջ քարոզել են: Երկրորդ՝ Ձատիկի տօնին յետոյ սկսան գաւառին ամեն կողմը շրջել, Անգլի, Գուշ Ատա, Թիբե, Պայքնաբը եւ մինչեւ Տէրիգլիւն, այս շրջանը կատարեցին անընդհատ ամեն տարի մինչեւ 1863, Բաց ի քարոզութեան գործն մանկուոյն կրթութեան եւս հոգ տանելով՝ վանատան մէկ խոցն առ այս յատկացուցին եւ մանկոսին հոն ժողովելով սկսան զանոնք դաստիարակել:

Ձմիւռնիայէն դէպ ի Այտրն երկաթուղին 1857ին սկսած էր երկարիլ. Այտրնի փոքրիկ հա-

սարակութեան բազմանալու մեծ յոյս կար, եւ արդարեւ 1855ին սիրիցներն Ալթարնի մէջ միայն այն հասարակութիւնը կը կազմուէր 4—5 ընտանիքէ եւ 20ի շտի անհատական անձինքներէ, որոնք երբեք չէին խոսկիւն խոսկերու մէջ. քանի մը տարիէն ասոնց թիւը բազմացած կը գտնենք, այնպէս որ իբր ազգութատեղի յատկացում անեմակը շատ փոքր գալով՝ վերոյիշեալ Հարը կը խորհին ընդարձակել զայն. ուստի խնայութենէ եւ բարեբարներէ 20 հազար դահէական շտի գումար մը հաւաքելով վանատուն կից գտնուած երկու տները կը գնեն եւ 1859 Յուլիոսի միացնելով գտնենք վանատան շէնքին հետ՝ կ'ընդարձակեն տեղը: Այսպէս վանատունն ընդարձակելէ յետոյ՝ նոյն տարին խնդի մատուռն ալ ընդարձակելու ձեռք կը դարնեն եւ քանի մը ամսուան մէջ լիցքնելով 1859 Պեկտ. 8ին հանգիստութեամբ կ'օժեն: Սոյն մատուռն է որ կը տնտեսէր այսօր ինչ ինչ փոփոխութեամբ:

Ժամանակին հետ Ալթարնի առաքելութեան մէջ գործող անձինքներն ալ փոխուած կը գտնենք. 1862 Ագոստ. 14 Հ. Ղուկաս Ա. կը թողու. Ալթարն, քէշ մը յետոյ Հ. Սահակ Ա. Թուռուշեան եւս կը մեկնի անկից. ասոնց յաջորդ կը գտնենք կամ իբր Մեծ. Ժողովորդապետ եւ կամ իբր օգնական Հ. Գեորգ Ա. Հ. Մովսէս Ա. Վարդանեան, Հ. Գրիգորապոս Ա. Թուռուշեան, Հ. Եղիշէ Ա. Գաթիճեան, Հ. Փիլիպպոս Ա. Վասէլ, Հ. Գարեգին Ա. Մելիքոշեան, Հ. Ագոստիոս Ա. Ալեքիան, Հ. Ամանաս Ա. Սէֆէրշեան, Հ. Եսկոր Ա. Բոսեան, Հ. Մկրտիչ Ա. Նորշուանեան, Հ. Կիրեղ Ա. խոշառեան, Հ. Մանուէլ Ա. Մաշտոբեան, Հ. Վահան Ա. Մատիկեան, Հ. Սերոբէր Գէշէճեան:

Սոյն Ա. Հարց միջին Հ. Փիլիպպոս Ա. Վասէլ գրեթէ քսան տարուայ շտի մինչեւ 1892 Մեծ. Ժողովորդապետութեան պաշտօն կատարած է. իւր Ժամանակը վանատան պարտեզն աւելի ընդարձակուած է, մատրան կռնակը նոր տուն մ'եւս գնած է որ 1889ին դրացի տան մը մէջէն ծագած հրեհահէն բոլորովին հրոյ ծարակ կ'ըլլայ, որով պարտեզն աւելի եւս կ'ընդարձակուի:

Գործունեայ կեանք մ'եւս անցուցած է Հ. Կիրեղ Ա. խոշառեան, ներկայիս Մեծ. Ժողովորդապետն Ալթարնի. իւր Ժամանակը վանատան շէնքին վրայ մեծ փոփոխութիւններ եղած են.

1899ի վերջերք տեղի ունեցած երկրաշարժն շէնքին բաւական փաստալով, ինչպէս պարտեզի որմերուն մեծ մասը հիմնայատակ ընելով, նորոգութեան անհրաժեշտ պէտք մը կը թողու: Հ. խոշառեան ալ ու ձախ դիմելով կը յաջողի պարտեզի կործանած որմերն ի հիմանց նորոգել. մատրան մէջ սիւներ կանգնել տալ, կողմնակի աւանդատունը վերացնել եւ խորանին ետեւ մամաւոր աւանդատուն մը շինել, ինչպէս նաեւ զանգատան տեղը փոխելով, պարտեզի նորոգականց գրան վրայ շէնք զանգատատուն մը կանգնել տալ եւ ուրիշ ինչ ինչ փոփոխութիւններ ընել շէնքին այլ եւ այլ մասերուն վրայ:

Բաց ի ասոնցմէ կը յաջողի նաեւ ընկերութեամբ Հ. Մատիկեանի՝ վանատան առաջնորդը գտնուած անէլ փողոցները քաղաքապետութեան ձեռք բանալ տալ, որով վանատունը իւր պարտեզով պատշաճ գիրք մը կ'առնու: Հուսկ ուրեմն 1902ին կը յաջողի վանատան կից արեւմեան կողմը գտնուած տուն մ'ալ գնել, որ կրնայ Ժամանակին իբր դպրոց ծառայել:

Գեղեցիկ եւ ձեւաւոր գիրք մ'ունի այժմ վանատունը, երեք կողմնէն շրջապատեալ պարտեզով, պարտեզը զարդարուած է նարնջներով ջրոյ կրկին աւաղաններ կարմրափայլ մկնելով հաճախական տեք մը կուտան տեղոյն, վազող կրկին աղբիւրներու կարկաշտահ ձայներն այցելուին սիրար կը բանան, ամառն կը զովազընեն պարտեզը, եւ գինեբային խորին լռութիւնը կը խաղարեն: Գարնանային ամիսներու մէջ կ'արժէ արդարեւ այց ելլել պարտեզին, ինչպէս նաեւ Ալթարն քաղաքի ծառաւետ վայրերը, տնտեսի նոր բացուած ծառերու անուշահոտ ծաղիկներու եւ լոյս առատութիւնը եւ վայելել բնութեան սքանչելիքները:

Ի Գնր. Հ. Նիկողայոս Թագադիր Ժ. Ա. Ազեքեան ձմեռն. Միւրթ. Վանատան Մեծաւոր եւ Սաջնորդ Կաթ. Հայոց:

Ալթարնի առաքելութեան սկզբնաւորութեան, հիմնարկութեան եւ յիմարաց Ժամանակաց այն առաքելութեան մէջ գործող անձանց վրայ այս-չափս բաւական համարելով, անցնինք ակնարկ մ'ալ նետները անոր 50ամեայ յոբելեան հանդիսին վրայ:

Մայիս ամսոյն 3ին տեղի պիտի ունենար այն հանդէսն որուն կարգաւորման համար շարաթ մը յառաջ ընտրուած էր չորս անձերէ կազմեալ յան-

մնախումբ մը: Չմիւռնիոյ տեղական յոյն եւ զաւթերթերը քանի մ'որ յառաջ հրատարակած էին թէ մասնաւոր կառախումբ մը նոյն օրն առաւօտուն պիտի մեկնէ դէպ ի Ալաբըն եւ երեկոյին պիտի վերադառնայ: Հատերը պատրաստուած կը սպասէին նոյն օրւան եւ յանձնախմբին կողմանէ Մայիսի երեքը չեկած արդէն բաւական թուով երկաթուղւոյ տոմսակներ բաժնուած էին: Մայիսի երրորդ օրն առաւոյ կանուխ՝ խուռն բազմութիւն մը Ալաբըն մեկնող շողեկառաց կայարանը սկսած էր աճապարել: Ըստ կարգադրութեան կառախումբը պիտի մեկնէր առաւօտեան ժամը Եին, սակայն

գուրեմամբ պատրաստած Չայնաւորի երգիչներու խմբովն եւ վարժարանին ուսուցիչներովն ու աշակերտներովը լատին կղերականներէն քանի մը հոգի:

Նշանաւոր անձնաւորութեանց մէջ կը տեսնուէին Չմիւռ. աւստրիական փոխ-հիւպատ M. Haller, իտալական փոխ-հիւպատ M. Ferdinando Mazzini, Dr. Marian de Lindé, աւստրիական վաճառականութեան գործակաւորն Վանտերղէ, Եարրման, Արիկ Էֆ. Բարոման, Սիսլեան, Հալէպլեան, Մէնէվիշ, Փափաղեան, Քիշիւքեան եւն եւն:

հետզհետեւ կայարան գինդ բազմութեան պատճառաւ հազիւ շողեկարժ մեքենան կրցաւ 5 1/2 տուրէլ եւ մեկնել Չմիւռնիայէն:

Հանդիսին մասնակցած էին ամէն ազգէ հայ՝ յոյն անձնաւորութիւններ՝ իրենց ընտանիքներով, սակայն մեծագոյն մասը կը կազմէին լատին հասարակութեան ընտանիքներն եւ կաթ. Հայերը. կառախումբը մանողներու թիւը 600էն աւելի էր: Չմիւռնիոյ յունական Նեա Չմիւռնի թերթին այս հանդէսը ստորագրած տողերուն մէջ ասոնց թիւը կը գնէ 700 հոգի:

Սոյն բազմութեան մէջ կը գտնուէին Չմիւռ. կաթ. Հայոց Առաջնորդ Գեբ. Հ. Նիկողայոս Ծ. Վ. Ա. Գեբեան, Միթիարեան վարժարանի տեսչը Հ. Վահան Վ. Մատիկեան՝ իւր առաջնոր-

կառախումբն ուներ իւր հետը մասնաւոր երաժշտաց խումբ մը, որոնք հանդիսին աւելի փայլ մը կու տային ճաքան մերթ ընդ մերթ հնչեցնելով իրենց գործիքներու ձայնը:

Իսկ անդին Ալաբըն քաղաքի բնակիչք լսած էին կատարուել հանդէսն. նոր եւ առաջին անգամն էր որ քաղաքն այսպիսի հանդէս մը պիտի տեսնէր: Սիրակի օրը տեղոյն Ցմալաճառի (Փաղար) օրն բլլալով՝ շուկաները լցուին էին բազմութեամբ, որոնցմէ շատերը աճապարած էին կայարանը՝ գալիք բազմութեան հանդիսատես բլլալու: Կայարան գհուրերը գիմաւորելու կը սպասէին Ալաբընի վանատան մեծաւոր Հ. Սիրիզ Վ. Խուշառեան եւ Հ. Սերովլէ Բէշէճեան հասարակութեան ղեկաւորներովը: Մութասարֆ փաշային

կողմանէ իբր ներկայացուցիչ կը գտնուէր Ժիս-
տոսի ընկերութեան տնտէշը M. Georges Bein-
oglou. Այսորնի քաղաքացիական Մէհմէտ էֆ.,
նստիկանական Տուրմուշ էֆ. ուրիշ նստիկան
զինուորներով:

Ժամը 9 1/2 եկած էր, կայարանը բազմու-
թիւնը կը լեցուցնէր եւ ահա հեռուէն տուէջ մեքե-
նան, փողիներու մէջ տեսնուեցաւ կառաւորմանը,
շաղկապած մեքենան մեղմացաւ իւր ընթացքը,
հասաւ կայարանը եւ կեցաւ: Քանի մը վայրկենի
մէջ ժողովուրդը անհամբերութեամբ կառաւորման
գլուխ ելաւ: Մուրթաբարձ փայային ներկայա-
ցուցիչը փոխ-հիւպատոսաց եւ այլոց բարի գա-
լուստ մաղթելէ յետոյ, երաժշտաց խումբը սկսաւ
հնչեցնել ձաթիկնի քայլերէն, եւ ապա խումբ
բազմութիւնը սկսաւ յառաջանալ շուկային մէջն
գէպի եւ Նիկիոյն: Տեսնաւ զմաւ. էր նոյն օրն քրիստը,
շուկաները ամեն տեսակ տարազներով գիւղացիներ
լեցուն, այս բազմութիւնն ալ զաւրով, զմիւսական
տարազներ խառնուելով զոգարի տարազներու
հետ, նոր կերպարանք մ'առաւ շուկան: Քսան
վայրկենի մէջ ժողովուրդը կայարանէն վանաւ
պարտէզը հասած էր:

Վանաւան պարտէզը նարնջիներուն նոր
բայտուն ծաղկներուն հատովը գրեթէ խնկած,
գոյնզգոյն գորշներով զարդարուած էր: Ինչպէս
նաեւ գանդակաւորներ կանանց ծառերու ծիւղե-
րով եւ գորշներով գեղեցիկացուած էր, որուն գա-
գաթը կը ծփար աստորիական գրօշը եւ սկսած
էր հնչեցնել իւր կրկին զանգակները: Զարդա-
րուած էր նաեւ մատուռն սրուն խորձ ծաղիկ-
ներով, տերեւներով եւ հիւրերուն համար մատ-
նաւոր տեղեր պատրաստուած: Երբ աստորիական
փոխ-հիւպատոս վանաւան պարտէզը մտաւ երա-
ժշտաց խումբը սկսաւ զարնել աստորիական քայլ-
երգը, յետոյ քանի մը վայրկեան հանդիստ առ-
նելով սկսաւ երաժշտական ձայնաւոր պատարագը
որուն կ'առաջնորդէր Հ. Մատիկեան: Հանդիսագիր
պատարագիչն էր Գեր. Հ. Աւգերեան՝ առնթիւ-
րակաց ունեւարով տեղւոյն վանաւան մեծաւորն
Հ. խաչաւանէ մեծաւորն Հ. Քէչէճեան: Պատարագէն
յետոյ հանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ այն
ամեն բարեբար նշխարներու համար, որոնք ժա-
մանակին ձեռնառն եղած էին Աւագութեան
հաստատման: Պատարագին ներկայ էին Ձմիւռ-
նիայէն եկող վերոյիշեալ հիւրերէն զատ՝ Մու-
րթաբարձ փայային ներկայացուցիչն եւ քաղաքա-
պետն. տեղւոյն գաղղիական հիւպատի ներկայա-
ցուցիչն՝ M. Athinodoros Apostolides, իտալական
հիւպատի ներկայացուցիչն՝ M. Demostin Hadji
Dimo, Անգղիոյ փոխ-հիւպատոս՝ M. Eduard
Adquenson, Օսմանեան Բանկի տնտէշն Baron
de Hübsch, Հայոց ազգի ներկայացուցիչն Հիմա-
նեան Յովհաննէս էֆ., Թ. Փափագեան եւն եւն:
Իսկ գաղթին մէջ կային Ձմիւռնիայէն եկող լատին
կղերականը, Այսորնի Բուշաց Աթոռաւորան Եկե-
ղեցուն Մեթաքարսի փոխանորդն Mgr. Tiloroto, Ս.
Իսաքալանցոյ Եկեղեցւոյն Աւագերեցը Dorotheos
N. Doukakis եւ ուրիշ յոյն քահանաներ եւ սոր-
կաւագուէր:

Պատարագէն յետոյ հանդիսագիրք եւ հան-
դիսականք վանաւան հիւրանոցն երթալով, Մե-
ծաւոր Ժողովրդագետին շնորհաւորութիւններ
ընելէ եւ Միաբանութեան կրկին յորեկան մաղ-
թելէ յետոյ, տեղադիր իրենց տեղերը մէկնեցան,
իսկ ժողովուրդը սկսած էր արդէն հովանաւոր
վայրեր փնտռել, խումբ խումբ եղած՝ ոմանք առջին,
ոմանք անգին սկսանց ցրուիլ, հովանաւոր ծառերու
տակ՝ սահող ջրերու ջրով կէսաւոր կերակուրին
ուտելու եւ քիչ մ'ալ զուարճանալու: Ահար էր
արդէն երբ ժողովուրդը ցրուեցաւ վանաւան պար-
տէզէն, ուր մնացին միայն երկու փոխ-հիւպատո-
սներն եւ երաժշտաց ու երգչաց խումբը եւ ուրիշ
քանի մը հոգիներ, որոնց համար Հ. խաչաւան
պատրաստած էր ծալ մի Ձմիւռնաւոր յիշել յո
Ձմիւռնիայէն Acropole (Պր. Թ. Ներսիսեան) լու-
սանկարին եւս մասնակցած ըլլալով Հանդիսիս,
յետ Պատարագի երկու երեք անգամ լուսնա-
կարեց հանդիսագիրքն ու հանդիսականներն, ո-
րոնցմէ մին կը ներկայացնէր՝ Հանդէս Ամսթէի,
ընթերցողաց (էջ 185):

Ճաշէն յետոյ Գեր. Հ. Աւգերեան եւ Հ.
Խաչաւան փոխ-հիւպատոսաց հետ Մուրթաբարձ
փայային այցելութիւն մը տալէ ետքը՝ Թոփեա-
թաղի բարձունքն ելան հին Բուշլէսի միացորդ-
ներն եւ եղած պեղումները դիտելու: Ինչպէս նաեւ
Ձմիւռնիայէն եկողներէն շատերն՝ իրենց ճաշն
ընելէ յետոյ ելած էին հնն, զարեւոր թողուցած
աւերակները տեսնելու: Իսկ ոմանք ալ շուկան
եկած էին հովանաւոր հանդիսատես ըլլալու,
ոմանք ալ Տմիւռնաւոր ծառերուն ներքեւ գտած
հանգստութիւններն եւ զուարճութիւններն թողուլ
չուցելով նստած տեղերին ժամանակին ուրա-
խութեամբ անցընելու ետեւէ էին:

Այսպէս անցաւ սոյն օրը, ամէնքն ալ զոհ
էին 50ամեայ հանդիսիս առթիւ վայելած ուրա-
խութեանց համար: Արեգակն իւր մարը մտած էր,
ժողովուրդը սկսած էր կայարան վերադառնալ.
շողեշարժ մեքենան կը ծխէր եւ կը պատրաստէր
շողին. երկկողման ժամը 7ն էր երբ բազմութիւնը
մտաւ կառաւորման մէջ, վայարանը լեցուն էր
տեղացիներով, կրիւմ ըսել թէ Այսորնի ժողու-
վրդեան կեղծ հոն կը գտնուէր, շատերն ալ կայա-
րան տեղ չգտնելով երկաթուղւոյն երկու կողմն
երկայնութեան շարուած էին:

Վերոյիշեալ բարի գալուստ մաղթողներու
խումբը՝ մեծապատիւ հիւրերուն ողջերթ մաղթելէ
յետոյ, տուէջ մեքենան, սկսաւ շարժիլ կառա-
խումբը եւ յառաջանալ խառնամբոխին բարձրա-
ձայն գոչուներու մէջէն:

Կայարանէն քարնկէց մը հեռու Այսորնի
Հրէից վարժարանի աշակերտները շարուած կ'եր-
գէին աստորական "Պահէ Աստուածն", երբ կ'ան-
ցին կառաւորման իրենց առնելէն: Հոգեւորացն
առած էր իւր ընթացքը եւ գեռ իւր երկու կողմը
կը տեսնուէր հետաքրքիրներու խումբը: Իսկ
կառաւորման մէջ նստած Ձմիւռնացիներն՝ ոմանք
յոգնած միակեղ սկսած էին, ոմանք գեռ կը շա-
րունակէին ուրախութիւններն՝ երգեր երգելով եւ
զուարճանալով: Մինչ այս մինչ այն, շողեշարժ

մերենան ճամբուն վրայ այլ եւ այլ կայարաններու առջեւ դադար առնելէ յետոյ գիշերը ժամ 11-ին հասաւ Ջօվիտինոն եւ ժողովուրդը կառքերով իր-Վիշիէ-էլ ցրուեցաւ իրենց տեղն ու աները, գիշերուան մնացած մասն հանգչելու եւ երկրորդ օրն իրենց բանին գործքին ձեռք զարնելու:

Երկրորդ օրն Ջօվիտինոյ տեղական թերթերը գովովեմանք կը խօսէին տեղի ունեցած հանդիսին վրայ, ինչպէս APMONIA, AMAIΘEIA, NKA ΣΜΥΡΝΗ, La Réforme, վերջինիս խօսքերը ստորեւ կը գնենք, տարբերաբար հրատարակածին վրայ գաղափար մը ապալու գիտմամբ Ջօվիտինոյ իր այս առթիւ Մայր վանքը, ինչպէս Պոլսոյ վանատան մեծաւորն Հ. Գրիգորիս Վ. Գալեմբեարեան նոյն օրն հեռագրաւ կը շնորհաւորէր սոյն Եօթնյանը, ոմանք ալ նամակաւ կը յայտնէին իրենց ինդակցութիւնը: Եւ եւ կը մտղմեմ Վաղարշապետնայայտիս ուրախ օրեր, կրկին յորեւան եւ արդիւնալից, արդիւնաբեր գործունեութիւն:

* * *

Un Jubilé à Aïdin. — La cérémonie du 50 me anniversaire de la fondation de la mission des RR PP. Méchitaristes à Aïdin, a revêtu hier, un caractère imposant dans sa simplicité même.

Plus de 500 personnes appartenant à la meilleure classe de notre société se sont rendues à Aïdin par le train express de 5h. du matin, et la chapelle des Révérends Pères fut très petite pour contenir tous les fidèles venus pour entendre la messe pontificale, dite par S. G. Mgr. Nicolas Aucher, assisté par le R. P. Cyrille Hochar, supérieur-curé de la Mission d'Aïdin. M. Haller vice-consul d'Autriche-Hongrie, représentait le consul général Baron Bawn.

A l'issue de la cérémonie religieuse un grand banquet a été donné par le révérend supérieur-curé en l'honneur de Mgr. Nicolas, auquel ont été conviés M. Haller et quelques autres personnes de marque.

Toute la journée la ville était en fête et ce n'est qu'à 7 h. p. m. que le train a quitté la station d'Aïdin; il entrainait en gare de Smyrne quelques minutes avant minuit.

La Réforme, Smyrne, 4 Mai 1903.

Ջովիտինոյ, 4 Մայիս 1903:

Հ. Բ.

ՅՈՐԵԼԵԱՆ ԴԱՆԴԵՍ

ԳՆՈՐ. Հ. ԵՆՈՒԵ ԹԱՐԱՆԻ Ժ. Վ. Ի ՎԱՊԱՆԵՆ

Հանդիսի նախընթաց թուոյն մէջ տեսան ու կարգադրին ընթերցողները հայ պարսկեան լուսի մեղի աշխատարանի մը ծերունի-սիրելի Հօր Եղիշէ Վարդապետին սիրուն պատկերն եւ օրինակելի շատ համառօտ կենսագրութիւնը: Այժմ՝ կ'ուզենք երկատու ներկայացնել յորեւանի՝ սպասուածն շատ անելի փառաւոր կերպով տեղի

ունեցած կամ ըստ բարեկամական գրութեան մը սնմանը շատնուած չքեզ հանդէսը, զի ասն զն արդէն տեղական թերթերուն մէջ բաւական մասն բռնած գրուեցաւ ու հրատարակեցան խառան ճառերուն եւ քանադանգութեանց մեծագոյն մասը: Հրատարակուածներէն երեքն որ մեզի զրկուած են, կը հրատարակենք ի ստորեւ:

Դեռ չեմագած այն բարեկամն որսխալի օրը՝ բարեհաճած էր հայասեր Ս. Բաշապետյանն Լեւոն Ժ.Գ. լրակատար ներողութիւն շնորհել Եօթնյանը Վարդապետին, Եօթնյան Ս. Պատարագ մատուցած օրը: Գերեջը՝ Կաթողիկոս-Պատարագը Պողոս Պետրոս Ժ.Վ. Էմմանուէլեան բարեպաշտներ էր զՀ. Եղիշէ Վարդապետ ծայրահեղա-նա-տիճանին հանգերը իւրաքանչիւն իրաւունքով: Գերբ. Հ. Թադէոս Ծ. Վ. Թառնեան ընդՀ. Աթոռական Վաղարշոյն Միաբնութեան Եօթնյանին թէ առանձինն թուղթ եւ թէ յորեւանի օրը հեռագիր մ'ըրան: Նմանապէս Մայր վանքին հիւարանները կանխաւ փութացեր էին իրենց եղբայրական անկեղծ սիրոյն նշան յայտնել շնորհաւորական նամակով, եւ ինքնագիր ստորագրութիւններով զ'յն կրթելով՝ զրկեցին իրենց մեծարեալ Աւագ-Եղբորը, ապաւած բանաստեղծութիւն մըն ալ առանձին:

Մայիս 17-ին կատարուեր են հանդիսութիւնները: Առաւ հանդիսական Պատարագ մատուցեր է Գերբ. Եօթնյանը, որուն ներկայ գտնուեր են Հաճեան, Թերզեան, Խորոյքեան եւ Սիլիւեան Արհ. Գերապայտառները, Տրապիզոնի Նորընտիր Առաջնորդ Արիկեան Ս. Ծ. Վարդապետը, Անտոնեան Մեծ. Միաբնութեան Գեր. Աբրահամը, Ամեն. Օրմանեան Պատրիարքին կողմանէն ներկայացուցիչներ, Աստուծոյ զեպանատան եւ հիւպատոսարանի ներկայացուցիչներ, դրաւեաներ, ուսուցիչներ, խմբագիրներ եւ զԳերբ. Եօթնյանը որտանց սիրով ու յարգով բազմութիւն մը արանք եւ ակնանց: Աւետարանի ընթերցումն ետրջ՝ Գեր. Հ. Եղիս Ծ. Վ. Բիւշեան, Միաբան Անտոնեան՝ օրան հանդիսին շատ յարմար գեղեցիկ ներքոյ մը խօսեր է: Գրաւտեղով՝ օրինակելի տիպարը անթիւ քահանային, սրբաւոր, զգօն, ազնիւ, իմաստուն, արթուն եւ զուարթուն: Մտղմեմներով աւարտեւ է ներողութեան, լրապատարութիւն ձգելով ունենդիրներուն վրայ:

Պատարագէն անմիջապէս ետեւ՝ հանդիսաւորն են հանդիսականք թափօրով կը գինմն վանատունը, որուն դրան առջեւ վանատան զարդին աշակերտները բարեմայրութիւններով կը գիմարան թափօրն եւ կ'առաջնորդեն յարգաւորած հանդիսավայրը: Երբ նոյն պահուն կը հասնի նաեւ Ամեն. Գերեջը. Հոգեւոր Ցերն եւ Գահադուրս կը բազմի, շուրջն ունենալով եկեղեցւոյ վերջինեալ պետին, Եօթնյանը, պաշառնական ներկայացուցիչներն են, Վանատան Մեծաւորն Վ. Հ. Գրիգորիս Վ. Գալեմբեարեան խօսք կ'աւանդու:

1 Ցերեկութիւնները կը բաղկեն «Սուրհանդակներ» (թ. 1282). «Մեծմատ» են եւ բարեկամական նամակներէ: